OSUDY UČBÁROV A ČINOVNÍKOV GYMNÁZIA

Slovenské ev. a. v. gymnázium v Revúcej bolo obvinené z panslavizmu a nepomohli protesty verejnosti ani dôkazy o nevine učbárov a študentov. Márne bolo dovolávanie sa spravodlivosti, škoda bolo Daxnerovej obhajoby. Zánik gymnázia bol vopred naplánovaný a s ním o niečo neskôr aj dvoch nižších gymnázií v Turčianskom Svätom Martine a Kláštore pod Znievom. Za nimi nasledovalo zatvorenie jedinej celonárodnej kultúrnej ustanovizne Matice slovenskej.

Učbári revúckeho gymnázia veľmi ťažko znášali zatvorenie školy. Hľadali si zamestnania a niektoré ani nesúviseli s ich vzdelaním a pedagogickou praxou. Učbári, ktorí z gymnázia odišli skôr, mali výhodu, že neboli až tak obviňovaní z panslavizmu.

Ján Dérer pôsobil v rokoch 1873-1875 v Martine, v rokoch 1875-1876 bol kaplánom v Sučanoch a od roku 1876 pôsobil ako evanjelický farár vo Veľkom Lome, kde aj 27. augusta 1904 umrel. Vyvíjal publikačnú činnosť v *Cirkevných listoch, Dennici, Národných novinách, Slovenských novinách* a v časopise *Korouhtv na Sione.* V roku 1876 redigoval v Sučanoch cirkevný školský časopis *Sion.*

Pavol Krman pôsobil v rokoch 1872-1878 ako učiteľ v Liptovskom Mikuláši, kde vyučoval latinčinu, gréčtinu, slovenský jazyk a náboženstvo. Vlasteneckými básňami a článkami prispieval do novín a časopisov. V rukopise zanechal učebnice náboženstva pre gymnáziá. Umrel 23. augusta 1879 v Budapešti.

Ľudovít Mičátek pôsobil na Slovanskom učiteľskom ústave v Petrohrade, no iba krátky čas. Od 21. decembra 1870 do roku 1879 bol profesorom klasických jazykov na gymnáziu v Novgorode. Tu pôsobil aj ako školský inšpektor. V rokoch 1879-1910 bol hlavným školským inšpektorom Petrohradskej gubernie, potom odišiel na dôchodok. Umrel po roku 1914 v Petrohrade. Bol jazykovým fenoménom, ovládal 14 rečí. Ťažisko jeho práce spočívalo predovšetkým v slovanskej lexikografii. Je autorom rusko-slovenského slovníka, ku ktorému pripojil krátku gramatiku ruštiny i slovenčiny. Vydal srbsko-ruský a bulharsko-ruský slovník, ktorý bol určený pre študentov - slavistov. Publikoval príležitostnú poéziu. Bol riadnym členom Slovenského dobročinného spolku a jeho výboru v Petrohrade, ako i Filologického odboru Matice slovenskej. V roku 1893 ho vyznamenali Radom sv. Vladimíra.

Gustáv Schmidt v roku 1868 odišiel z gymnázia na dievčenský vzdelávací ústav do Ratkovej a od roku 1874 pôsobil v Starej Turej ako učiteľ. Styky s Gemerom udržiaval, lebo jeho sestra bola vydatá za Pavla Dobšinského. Na dôchodku žil u syna Branislava v Sčerbinovskom Rudniku v Rusku, kde aj zomrel. Dátum a miesto jeho úmrtia zatiaľ nepoznáme. Popri učiteľskom povolaní sa zaoberal botanikou. Pripravil *Analytický kľúč k rastlinopisu,* ktorý mal pôvodne vyjsť v Matici slovenskej, ale práca ostala v rukopise. Publikoval v Lichardovom *Obzore* a v *Národných novinách.* Venoval sa ochotníckemu divadlu a zberu národopisného materiálu.

Ako sa so zatvorením Slovenského ev. a. v. gymnázia v Revúcej vyrovnali učbári, ktorí jeho zavretím stratili prácu?

Július Botto bol po zatvorení gymnázia od roku 1876 až do roku 1920 advokátom v Revúcej. V roku 1920 tu zakladal československé štátne reálne gymnázium a do roku 1922 na ňom pôsobil ako správca a profesor. Potom bol verejným notárom, ale v rokoch 1922-1924 ešte vypomáhal na gymnáziu ako externý profesor. Zomrel 29. septembra 1926 v Revúcej.

Od polovice 80. rokov sa sústavne venoval historickým prácam. Je tvorca slovenských dejín. Jeho historické práce vyjadrovali podporu slovenskému národnému hnutiu a národnooslobodzovaciemu zápasu. Publikoval v *Slovenských pohľadoch, Národných novinách, Cirkevných listoch, Dome a škole, Gemeri-Malohonte,* ako i v iných časopisoch, zborníkoch a kalendároch. Je autorom miestopisných článkov o Gemeri v *Sborníku MSS,* statí o husitoch v *Gemeri,* bratríkoch, uhorských dejinách v 16. a 17. storočí, ako i o uhorských stavovských povstaniach, o revolúcii 1848/1849, Š. M. Daxnerovi, S. Tomášikovi, S. Ormisovi, M. Bakulínym, J. Franciscim a politickom živote v Uhorsku na začiatku 20. storočia. V rokoch 1914-1918 bol súdne stíhaný za prácu *Krátka história Slovákov.* Celý náklad tejto knihy vláda nariadila zhabať. Z jeho diel sú známe *Slováci, vývin ich národného povedomia 1-2, Michal Miloslav Hodia, Jonáš Záhorský, Ján Francisci, Životopis Štefana Marka Daxnera* a *Dejiny Matice slovenskej 1863-1875.* Dňa 8. júna 1897 navštívil Júliusa Bottu v Revúcej Alois Jirásek, ktorému Botto pomohol pri zbieraní materiálov pre

trilógiu *Bratstvo.*

Ľudovít Čulík po zatvorení revúckeho gymnázia odišiel do Přerova, kde pôsobil ako súkromný učiteľ slovenských žiakov na gymnáziu. Od roku 1881 pôsobí ako evanjelický kaplán a od roku 1884 ako farár v Starej Turej. V rokoch 1899-1902 je nitrianskym konseniorom a v rokoch 1902-1907 seniorom. Bol účastníkom slovenských národných kultúrnych podujatí a v rokoch 1902-1903 súdený v takzvanom nitrianskom politickom procese. Prispieval do *Národných novín, Obzora* a *Cirkevných listov.* Zomrel 7. júna 1913 v Starej Turej.

Jozef Kvetoslav Holub po zatvorení gymnázia ostal v Revúcej, kde bol lekárom. Je autorom ľudovýchovných článkov so zdravotníckou tematikou a 54 rukopisov, väčšinou učebníc matematiky a iných prírodovedných predmetov, najmä z oblasti botaniky. Z jeho diela sú známe *Ukážky merického delenia oblúkov uhlových a celej kružnice z uhlo-a kruhodeľby.* Ďalej *Abecedný zoznam rastlín, Kľúč ku hmyzu, Živočíchozpyt, Domáci lekár, Ophthalmologia, Rychlopis československý* a mnoho ďalších prác. Zomrel 12. júla 1899 v Revúcej.

Rudolf Homola stál pri zrode revúckeho gymnázia. Z evanjelickej školy bol uvoľnený tak, že v prípade zániku gymnázia sa vráti do ľudovej cirkevnej školy. To sa však nestalo, lebo konvent ho za učiteľa neuznal. Od miestnej evanjelickej cirkvi dostal len jednorazovú odmenu. Istý čas vykonával funkciu účtovníka Vzájomnej pomocnice. Zomrel 6. decembra 1898 v Revúcej.

Je autorom učebnice dejepisu, dejín nemeckej literatúry, úvodu do harmonizácie chorálov pre učiteľské školy a didaktickej poviedky propagujúcej sporenie a sporiteľne. Všetky jeho práce ostali v rukopise, takisto ako *Všeobecný dejepis pre VI. gymn. triedu.*

Ján Kordoš z Revúcej neodišiel. Po zoštátnení školy pôsobil tam naďalej. V roku 1901 ho penzionovali. V roku 1902 mal problémy, lebo ho obviňovali z panslavizmu. Kantorstvu sa venoval až do smrti. Patril k malej skupine obyvateľov mesta, ktorí boli slovenskými vlastencami pred vznikom Československej republiky. Zomrel v Revúcej 20. mája 1919.

Už počas štúdia vo Viedni viedol študentský spevokol Tatran; v Revúcej viedol spevácky zbor a meštiansky spevokol. Bol divadelným ochotníkom. V rokoch 1881-1882 prispel do *Slovenských spevov* národnými piesňami. Od roku 1860 publikoval v časopisoch *Sokol, Dom a škola* a iných. V roku 1890 uverejnil svoje spomienky v *Pamätnici Tatrana.*

Mieroslav Kovalevský po zrušení gymnázia pôsobil od roku 1875 ako učiteľ elementárnej školy a výpomocný kazateľ v Liptovskom Svätom Mikuláši a oď roku 1890 ako farár v Ružomberku, kde aj 14. apríla 1916 zomrel.

Prispieval do časopisov *Ev. škola, Priateľ školy ev., Dom a škola, Domácnosť a škola* a do *Cirkevných listov.* Zameral sa na metódu vyučovania matematiky, prírodných vied, náboženstva a predovšetkým slovanskej reči. Veľkú pozornosť venoval pedagogickým zásadám Rousseaua a Komenského, ako aj dejinám sloven ského školstva. Pokúsil sa o zostavenie slovenskej terminológie rastlín pre školskú mládež. Je autorom učebníc dejepisu, zemepisu, cirkevných dejín a dejín maďarskej literatúry. Prekladal romány a novely. Pôvodné básne uverejňoval v *Sokole* a práce pre deti a mládež v časopisoch *Včielka* a *Priateľ dielok.* Z jeho prác treba spomenúť *Dejiny evanj. a. v. cirkve ružomberskej a niektoré dávnejšie deje výsadného mesta Ružomberka, Protikresťanský prúd novovekej výchovy, Vyučovanie materinskej reči vo vyšších triedach pospolitej školy, Vyučovanie rastlinopisu vo vyšších triedach pospolitej školy, Vyučovanie živočíchopisu vo vyšších triedach pospolitej školy, Vyučovanie nerastopisu vo vyšších triedach pospolitej školy, Menoslov pre školskú výučbu zväčša potrebných rastlín, Utopistický a revolucionárny socializmus, Gymnázia XVI. a XVII. storočia v Uhorsku, Dejiny cirkevného a elementárneho školstva* a z prekladov Borgovičov *Krvavý most.*

Bohuslav Laciak po násilnom zatvorení gymnázia pôsobil ako kaplán v Laliti v Báčke, ako kaplán a farár v Hornej Mičinej a od roku 1878 krátko administroval cirkev v Očovej. Pôsobil aj ako katechéta (učiteľ náboženstva) a správca Lutherovho ústavu v Hradci Královom. V rokoch 1887-1888 bol učiteľom v Starej Čave a v rokoch 1888-1891 pôsobil vo Wesley v Texase ako učiteľ a kazateľ českobratskej cirkvi.

Ešte v roku 1884 sa dostal do konfliktu so zvolenským seniorom Mockovčákom, ktorý mu prikázal viesť korešpondenciu po maďarsky. Generálne konzistórium ev. cirkvi ho zbavilo úradu a zakázalo mu činnosť v celom Uhorsku. K. Láni mu pomohol získať miesto v Hradci Královom, definitívne nebolo ani jeho učiteľské miesto v pruskom Sliezsku. Vo Wesley zriadil školu, ktorú navštevovalo približne 150 žiakov. Tu založil aj spevokol.

Hudobné základy dostal od otca. Upravoval slovenské ľudové piesne, používal i prvky novouhorského hudobného štýlu. Zhudobnil vlasteneckú pieseň Š. Fajnora, do *Slovenských spevov,* ktoré vyšli v roku 1880, prispel 9 piesňami. Umrel 12. septembra 1891 vo Wesley (USA).

Samuel Ormis najťažšie znášal zatvorenie Slovenského ev. a. v. gymnázia v Revúcej. Pokúšal sa o miesto profesora vo Ľvove. Niečo vyše roka po zatvorení gymnázia umiera vo svojom rodisku v Revúcej dňa 18. októbra 1875.

Okrem svojej rozsiahlej mimoškolskej činnosti, ktorú rozvíjal ako učbár revúckeho gymnázia, patril medzi populizátorov moderného poľnohospodárstva, ovocinárstva, včelárstva a rozvoja remesiel. Články s touto problematikou uverejňoval v *Slovenskom pozorníku, Pešťbudínskych vedomostiach* a v *Živene.* Pedagogické články a filozofické úvahy publikoval v časopisoch *Cirill a Method, Národný hlásnik, Letopis MS, Cirkevné listy, Učiteľské noviny* a *Obzor.* Vo svojom diele vychádzal z Plutarcha, Komenského, Rousseaua, Pestalozziho. Ormis je autorom učebníc a odborných prác. Vo *Výchovovede pre seminaristov a rodičov,* v ktorej aplikoval názory a princípy J. A. Komenského, sa prihlásil k najpokrovejším myšlienkam v pedagogike. Bol zástancom demokratizácie vzdelania, jednotnej školy, mimoškolskej osvetovej a buditeľskej práce a harmonického rozvoja osobnosti. Venoval sa teórii školskej telesnej výchovy. Zbieral a upravoval ľudové povesti a rozprávky, ktoré uverejňoval v *Orie tatranskom, Slovenských pohľadoch, Sokole, Černokňažníku, Slovenských povestiach.* Ormis bol najbližším spolupracovníkom Pavla Dobšinského. Z ľudových povestí vychádzal pri písaní dramatických diel, ktorými sa zúčastnil na formovaní národnej dramatickej tvorby. Jeho literárne práce majú črty romantického mesianizmu, ktoré vyložil vo *Filozofických úvahách.*

Z Ormisovej dramatickej tvorby treba spomenúť diela *Mátaj, Pravda, Jánošík, Mária Sečianska, Dvaja šibalci.* Z učebníc *Zemepis malý pro žáky a žáčky, Stručný prírodopis pro žáky a žáčky, Evanjelický šlabikár, Výchovoveda pre seminaristov a rodičov I. a II. diel.* Vyšli v rokoch 1871 a 1874. Tretí diel *Spôsoboveda* ostal v rukopise. Ďalej je to *Dejepis Uhorska pre VII triedu,* ktorý takisto ostal v rukopise. Ako správca Slovenského ev. a. v. gymnázia v Revúcej sa podieľal na vyhotovovaní školských správ.

Andrej Sokolík po zatvorení gymnázia pôsobil v rokoch 1874-1877 ako učiteľ v Partizánskej Ľupči a v rokoch 1877-1907 v Martine, kde zároveň učil aj na priemyselno-učňovskej dvoj triedne j škole a na nedeľnej škole pre remeselníckych učňov. V rokoch 1908-1912 žil na odpočinku u dcéry v Budapešti, kde 5. novembra 1912 zomrel.

Patril medzi agilných účastníkov spolkového života. Od roku 1868 sa venoval ochotníckemu divadlu ako herec a herec deklamátor, za pôsobenia v Turčianskom Svätom Martine ako spevák a režisér. Patril medzi zakladateľov Kníhkupecko-nakladateľského spolku a neskôr bol jeho vedúcim činiteľom. Pričinil sa o postavenie Národného domu a prvej budovy Slovenského národného múzea. V rokoch 1890 až 1908 bol knihovníkom knižnice Národného domu a Muzeálnej slovenskej spoločnosti (MSS), vybudoval v nej slovenský, český a maďarský knižničný oddiel a do roku 1901 skatalogizoval 5 689 kníh. Spracoval knižnice S. Chalúpku a A. H. Škultétyho. Sám daroval 310 kníh, 628 časopisov a inej tlače. Za národnú činnosť bol perzekvovaný a v roku 1900 v procese s 28 Martinčanmi odsúdený na 14 dní väzenia. V roku 1908 na protest proti školským zákonom A. Apponyiho abdikoval zo zamestnania i emancipačného hnutia Slovákov.

Literárne začal pracovať v Prešove, kde písal subjektívnu ľúbostnú a prírodnú lyriku, ale aj pesimistické verše odrážajúce spoločenské pomery. Poéziu publikoval v almanachu *Minerva* a *Napred.* V rokoch 1881-1883 s A. E. Timkom samostatne vydával a redigoval časopis pre školskú mládež *Včelka,* v ktorej uverejňoval príspevky pre deti. Do okruhu spolupracovníkov získal popredných slovenských spisovateľov a publicistov, medzi ktorými bol aj PhDr. I. B. Zoch. Články o ľudovom školstve publikoval v periodikách *Národné noviny, Dom a škola* v *Sborníku MSS.* Okrem *Včelky* redigoval v rokoch 1896-1908 *Sborník MSS,* v rokoch 1898-1908 *Časopis MSS* a s G. Izákom časopis *Vesna.* V roku 1878 bol členom výboru a v rokoch 1879-1907 podpredsedom Slovenského spevokolu. V rokoch 1879-1907 stál na čele Spolku ev. učiteľov turčianskeho seniorátu ako predseda. V rokoch 1895-1908 bol

tajomníkom MSS v Martine.

Z jeho diela treba spomenúť poéziu *Pieseňka, Večer, Modré očko ..., Kde ste uleteli ..., Pri mesiačku, Láska moja, Za bratmi.* Z odborných prác *Ku starožitnostiam, Konzervovanie starožitností.*

August Horislav Škultéty stál pri zrode revúckeho gymnázia a bol jeho prvým správcom. Túto funkciu vykonával viackrát. Po zrušení gymnázia ho k sebe prichýlil Štefan Marko Daxner. Uňho v Tisovci bol do roku 1875, keď sa stal farárom v Kraskove. Od roku 1891 bol vo výslužbe. Zomrel 21. mája 1892 v Kraskove.

Ako štúrovec patril k najvýznamnejším predstaviteľom slovenského emancipačného hnutia 19. storočia. Počas pôsobenia na Slovenskom ev. a. v. gymnáziu v Revúcej mal podstatný podiel na dobudovaní školských priestorov, slovenských učebníc, didaktických pomôcok a školskej knižnice. Postupne sa mu podarilo spolu s činovníkmi gymnázia Daxnerom, Franciscim a Nandrássym a učbármi Ormisom a Homolom zavŕšiť úsilie o rozšírenie školy na úplné osemtriedne gymnázium a vytvoriť učiteľské semenisko. Zároveň vyvíjal veľkú snahu v súvislosti s postavením novej budovy školy. Ako učbár náboženstva, dejepisu, slovenského jazyka a literatúry organizoval priame školské i nepriame autodidaktické formy štúdia, inicioval založenie a aktívnu činnosť Slovenskej spoločnosti, prostredníctvom ktorej vstupovali študenti na pôdu študentskej literatúry a vydávali študentské rukopisné časopisy. Na tomto základe rozvinul pedagogickú činnosť na gymnáziu, ktoré sa dobrými výchovnovzdelávacími výsledkami stalo uznávaným centrom slovenského národného vzdelávania.

Súpisom základného významu o činnosti gymnázia sú jeho *Pamäti slovenského ev. a. v. gymnázia a s ním spojeného učiteľského semeniska vo Veľkej Revúci,* vydané v roku 1889. Ako správca školy vydával ročné správy gymnázia. A. H. Škultéty napísal 14 učebníc, ktoré ostali v rukopise. Jeho organizátorská, výchovná, vzdelávacia, publikačná a národnobuditeľská činnosť v oblasti školstva ho radí medzi najvýznamnejšie osobnosti slovenskej pedagogiky. Z jeho diela sú známe *Básne, Zpěvník, Zornička 1-2, Rečňovanka pre slovenskje školí, Beda a rata.* Tlačou vyšla slávnostná reč pri otváraní Slovenského ev. a. v. gymnázia v Revúcej 16. septembra 1862. Zo zberateľskej činnosti sú známe *Slovenské povesti 1—2* (s P. Dobšinským). Z učebníc, ktoré ostali v rukopise, treba spomenúť *Dejepis starého veku pre 5. triedu, Náuka o výmluvnosti, Cirkevný dejepis pre 3. triedu, Dejepis pre 2. triedu, Dejepis Uhorska pre 4. triedu, Rhetorika a poetika pre 5. a 6. triedu, Viero-a mravonauka pre 4. triedu.*

Karol Viest bol zvolený za správcu gymnázia na školský rok 1874/1875, ale pre násilné zrušenie školy sa funkcie nemohol ujať. Maďarská vláda mu údajne ponúkla miesto na maďarskej strednej škole, ale neprijal ho. Volil radšej tŕnistú cestu slovenského národovca a prijal miesto učiteľa v Brezovej pod Bradlom. Po dvoch rokoch roku 1876 odišiel učiť do Myjavy. Šimonovič v monografii Myjavy poznamenal, *„že s Viestom vtiahla do myjavských škôl moderná pedagogika."* Karol Viest bol aj tu prenasledovaný. Zakázali mu „veliteľstvo hasičov", lebo slovenské velenie sa nezrovnávalo s povinnosťami učiteľa, ktoré mali viesť k uhorskému vlastenectvu. Podobný osud stihol aj knižnicu školy, ktorú tak ťažko budoval. Pod zámienkou, že školské knižnice podliehajú štátnemu dozoru, boli knihy, ktoré „sa pre žiakov nehodili", z knižnice odobraté a ako sa neskôr zistilo, boli spálené v Hlohovci. S takýmito problémami sa Karol Viest ako myjavský učiteľ stretával do konca svojho života. Zomrel pomerne mladý, 59-ročný, 31. januára 1903 na následky zranenia, ktoré utrpel, keď sa viezol z pohrebu na saniach (kone sa splašili a sane sa prevrhli).

PhDr. Ivana Branislava Zocha znechutili udalosti, ktoré sa odohrávali v súvislosti so zatvorením gymnázia a pretrvávali aj neskôr. Zanietenosť pre povinnosti v škole, v mimoškolskej činnosti, v publikačnej aktivite, neskôr inkvizičný proces mu nedovoľovali venovať sa rodine a manželke. Neuvedomoval si, že sa im odcudzuje. Manželka Karolína mala Zocha rada, ale nevedela sa vyrovnať so skutočnosťou, že manžel sa celou svojou dušou venuje škole a slovenskému národu. Napokon ho opustila a zanechala mu päťročného syna Ivana a ročnú dcérku Oľgu. Opustený Zoch ostal síce bez rodinného zázemia a bez práce, no nikde nenájdete ani zmienky o jeho zúfaní či beznádeji. Načas sa uchýlil v Jaseňovej pri svojej matke a naďalej žil vo veľkej viere, že dosiahne ciele, ktoré si vytýčil. V tom čase slobodné kráľovské mesto Krupina malo veľké starosti s výrobňou sudov. Zoch dostal od Daxnera dobrozdanie a prijal ponuku správcovstva upadajúceho podniku. Aj keď Krupinčania vychádzali Zochovi v ústrety, nemohli podporiť jeho veľkolepé plány na rekonštrukciu podniku, lebo na to nemali dostatok financií. Keď sa jedného dňa dozvedel o súbehu na profesorské miesto na reálnom gymnáziu v Osijeku v Slavónii, podal si žiadosť o prijatie. Po dvoch rokoch pobytu v Krupine odišiel tam, kde mohol naplniť svoju túžbu venovať sa povolaniu učiteľa.

V rokoch 1876 - 1879 a v rokoch 1882 - 1889 pôsobil ako pedagóg na reálnom gymnáziu v Osijeku. V rokoch 1879 - 1882 bol riaditeľom srbského gymnázia v Sarajeve a v rokoch 1889 - 1908 riaditeľom gymnázia v Petrinji. Počas pobytu v bývalej Juhoslávii sa oženil druhýkrát, so Zuzanou Szontághovou. Bola mu dobrou životnou partnerkou, starostlivou manželkou a čo bolo hlavné, mala zmysel pre jeho prácu. Manželka mu však čoskoro umrela. V roku 1883 sa znovu oženil s Milinou Laciakovou. Aj s touto manželkou prežil pekné manželstvo a jeseň svojho života, ktorú strávil doma, na Slovensku, v Modre. Tu aj 27. decembra 1921 umrel.

PhDr. Ivanovi Branislavovi Zochovi patrí významné miesto v dejinách slovenskej pedagogiky a v histórii vzťahov so Srbmi a Chorvátmi. Pobyt na Slovenskom ev. a. v. gymnáziu v Revúcej bol bránou pre jeho rozsiahlu činnosť v publicistike, krasopise, meteorológii, literatúre, terminológii, astronómii, psychológii, chémii, hudbe, divadelníctve, botanike, fyzike, telesnej výchove, ale aj v poľnohospodárstve, ovocinárstve, včelárstve či v stavebníctve. Bol organizátorom kultúrneho, ľudového, verejného a hospodárskeho života, zakladateľ chorvátskej ľudovej univerzity v zmysle moderných pokrokových snáh. Bol iniciátorom zavedenia reálnych predmetov do vyučovania. Z jeho diel okrem tých, ktoré vydal v Revúcej, treba spomenúť napr. *Pohľad na školstvo v Bosne* (1883), *Metodika vyučovania krasopisu* (1896), *Načela pedagogika po Naegelsbachu osobito za srednje škola* (1896) a *Hrvatska enciklopedija,* ako i *Príruční rječnik sveobcego znanja I. a II. diel* (1885-1887).

PhDr. Ivan Branislav Zoch publikoval vo vyše tridsiatich druhoch časopisov, novín a ročeniek. Prispieval aj do kalendárov, najmä slovenských. Je autorom asi 270 prác. Jeho vedecká, osvetová, publikačná a pedagogická činnosť dávala slovenskému ľudu nádej na vzdelanie a pozdvihnutie svojho ducha. Zoch slovenský ľud nikdy nezradil, hoci to mohol urobiť kedykoľvek a tak si zabezpečiť rodinný blahobyt. Ťažko by sme hľadali v našich dejinách pedagóga, ktorý by sa mu v tomto smere aspoň priblížil. Nadovšetko miloval svoj ľud a budoval základy slovenského školstva.

Z činovníkov revúckeho gymnázia jeho zatvorenie najťažšie znášali dozorcovia. Hlavný dozorca **Štefan Marko Daxner** pokračoval v úsilí o záchranu všetkých gymnázií, ako i Matice slovenskej, no ich likvidácii zabrániť nemohol. V nasledujúcich rokoch nastala stagnácia slovenského politického života, čo so silnejúcim maďarizačným tlakom ovplyvnilo i jeho, takže nemal dosť síl na rozpracovanie politického programu v nových, ešte zložitejších podmienkach. Zostal však pevným obrancom národných svojbytností Slovákov a ich prirodzených práv. V roku 1885 sa podieľal na zakladaní Tatra banky. Aby mu úplne zamedzili styk s ľudom, predstavitelia vládnuceho režimu ho pozbavili aj takých funkcií, ako cirkevný dozorca v Klenovci a v Pondelku. Daxner však našiel v sebe dosť odvahy a síl, aby pomáhal prenasledovanej slovenskej inteligencii. Svojou politickoorganizátorskou a publicistickou prácou sa zaradil medzi najvýznamnejšie postavy slovenskej politiky druhej polovice 19. storočia. Zomrel 11. apríla 1892 v Tisovci a pochovaný je na martinskom Národnom cintoríne.

Miestny dozorca gymnázia **Matej Nandrássy** zatvorenie gymnázia znášal mimoriadne ťažko. Snažil sa z majetku školy zachrániť, čo sa len dalo, lenže ako to napísali *Národnie noviny,* správca majetkovej podstaty, dávny nepriateľ tejto školy Mihálik *„spravoval majetok tak, že sa stratil".* Nandrássy sa vedel vžiť do situácie učbárov gymnázia, ktorí prišli o chlieb. *„Ja som už každému dal a ešte dám, ale bieda je veľká,* " písal Makovickému do Ružomberka. Po zatvorení gymnázia si maďarizačný proces podmanil aj niektorých dobrodincov gymnázia a jeho činovníkov. Nandrássyho sa veľmi bolestne dotklo, že aj jeho dlhoročný spolupracovník, pokladník gymnázia Karol Štefančok zaprel svoju slovenskú minulosť. Z jeho priateľov najvernejší v Muránskej doline ostal iba Samuel Tomášik, ktorý v roku 1887 zomrel. O dva roky neskôr zomrel aj Matej Nandrássy. Bolo to 30. mája 1889. Snahy Mateja Nandrássyho o vznik gymnázia, jeho materiálne vybavenie a ochranu pred útokmi najlepšie charakterizoval Július Botto vo svojom článku, ktorý priniesol časopis *Dom a škola,* keď napísal, že *„Nandrássy bol v gymnáziu všetko vykonávajúcou pravicou a exekutívou a nebyť domu Nandrássyovského, tak myslým, že by sa aj gymnázium revúcke sotva života bolo dožilo".*

Zdroj: Dušan Dubovský - Revúca kolíska slovenského stredného školstva